

В. В. Рєзніков,кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
E-mail: valeriy.reznikov@karazin.ua;**В. С. Купіна,**студентка 1 курсу магістратури,
E-mail: victoriakupina@gmail.com;
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Економічна політика Європейського Союзу (на прикладі країн центру та периферії)

Розкрито зміст соціально-економічної політики Європейського Союзу та оцінено її вплив на функціонування ЄС з позиції співвідношення розвитку країн центру та периферії. Показано, що економічна інтеграція має комплексний характер і передбачає детальний аналіз внутрішніх і зовнішніх процесів держав як складових системи на макроекономічному рівні інтеграційного об'єднання. За приклад для дослідження регіонального розподілу обрано по дві найбільш успішні та проблемні країни ЄС: як центр – Німеччина та Франція, як периферія – Греція та Угорщина. Проведено соціально-економічний аналіз основних показників зазначених країн та визначено роль кожної із них у розвитку Євросоюзу. На основі тренд-аналізу виконано компаративний аналіз обраних країн та представлено прогноз їх розвитку.

Ключові слова: економічна політика, Європейський Союз, регіональне співробітництво, країни центру, країни периферії.

Україна обрала свій шлях євроінтеграції як стратегічний, але цей шлях не є таким легким, як багато хто уявляв. Євроінтеграція – це, перш за все, комплекс дій щодо комплементації законодавства до відповідних стандартів, це побудова економічної моделі розвитку, яка б відповідала сучасним викликам та євроінтеграційним прагненням України. Побудова нової економічної стратегії країни, орієнтованої на євроінтеграцію, змушує враховувати як позитивні, так і можливі негативні наслідки, з якими може зіткнутись українська економіка.

Актуальність теми зумовлена необхідністю простежити, як єдиний економічний курс впливає на визначення пріоритетних напрямів реформування внутрішньої економічної політики країн центру та периферії Європейського Союзу.

Мета роботи – розкрити зміст економічної політики ЄС та оцінити її вплив на розвиток та функціонування Європейського Союзу з позиції співвідношення політики країн центру та периферії.

Дослідженням зазначеного питання займалися Б. Бревер, І. Валлерстайн, К. Дюнн, Я. Кавана, Ю. Козак, В. Ковалевський, С. Лебедева, Н. Логвінова, І. Матюшенко, А. Наумчик, А. Філіпенко та ін.

Для чіткого розуміння обраної теми необхідно визначитися з ключовими термінами. Економічна політика – це діяльність державного уряду, сукупність заходів та обмежень правового характеру щодо створення сприятливих умов в економіці з метою ефективною взаємодії економічних суб'єктів, укорінення негативних факторів економічного розвитку [1].

Економічна інтеграція має комплексний характер і передбачає детальний аналіз внутрішніх і зовнішніх процесів держави як системи на макроекономічному рівні. Як висновок, економічну інтеграцію можна представити як взаємодію економічних систем держав-учасниць з метою усунення дискримінації між господарськими одиницями і створення якісно нової міжнародної економічної структури вищого порядку за допомогою злиття економічних систем суб'єктів, що інтегруються. Вона передбачає вільне або регульоване переміщення між економічними системами капіталів, товарів, трудових та інших ресурсів з метою їх використання на основі взаємоузгоджених економічних і юридичних норм [2, с. 46].

Відповідно до Договору про функціонування ЄС (ст. 119), економічна політика Європейського Союзу заснована на тісній координації економічної політики країн-членів, на внутрішньому ринку та визначенні загальних цілей [3]. Держави-члени, які підписали Римський договір (нині Лісабонський договір, яким внесено зміни та поправки до першого Договору), не були готові відмовитися від власних суверенних повноважень в економічних та монетарних питаннях. Саме тому, відповідно до діючого Договору, було визначено цілі, які необхідно досягти національним економічним політикам, що включають повну зайнятість, стабільний рівень цін та валюти, рівновагу платіжного балансу. Зазначимо, що розробка та реалізація економічної політики здійснюється виключно в межах юрисдикції держав-членів, що повинні розглядати власну економічну політику як питання загального інтересу всього ЄС (ст. 121) [3].

Головну роль у формуванні та координуванні економічної політики країн відіграє Рада з економічних та фінансових питань – Екофін на чолі з Економічним та фінансовим комітетом, до якого входять представники кожної країни-члена. Кожна держава-член надсилає проект напрямів своєї економічної політики до Ради, яка затверджує цей проект або вносить відповідні рекомендації [4].

Спільними орієнтирами економіки для ЄС є Стратегія під назвою “Європа 2020”, розрахована на десятиріччя 2010–2020 роки, запропонована Комісією 03.03.2010 року та прийнята Європейською Радою 26.03.2010 року.

Загальна економічна політика та стратегія економічного розвитку є невід’ємними для формування єдиного економічного простору з метою створення однакових умов для ведення господарської діяльності. Зазначимо, що існує єдиний економічний інтерес та курс, на підтримання якого спрямовані національні економічні політики [5]. Проведення єдиного економічного курсу Євросоюзу здійснюється в рамках Економічного та валютного союзу ЄС.

Єдина економічна політика ЄС базується на дотриманні державами-членами критеріїв конвергенції на єдиних для всіх країн напрямках економічної політики, пакті стабільності та зростання, а також на національних програмах стабілізації. Серед напрямів єдиної економічної політики ЄС такі: 1) торгівля – базується на митному союзі ЄС та на однакових для усіх країн співтовариства принципах ведення торгівлі; 2) виробництво (промислова політика) – спрямовано на підвищення конкурентоспроможності промисловості країн ЄС; 3) аграрна політика – її важливість зумовлена тим, що стимулювання виробництва й обмеження імпорту призвели до перевищення ціни на продовольчі товари на ринках ЄС порівняно з цінами світового ринку; 4) транспорт; 5) рух факторів виробництва (капітал, робоча сила); 6) регулювання відносин між суб’єктами міжнародної економіки в межах ЄС (конкуренція, антимонопольне законодавство та ін.); 7) соціальна політика. Зауважимо, що головним бар’єром для ефективного функціонування єдиної економічної політики є грошове регулювання та валютний союз.

Спираючись на дослідження неомарксистської школи світ-системної теорії І. Валлерстайна, К. Дюнна, Я. Кавани та Б. Бревера і проаналізувавши макроекономічні показники та структуру зайнятості країн, можна зробити висновок, що до складу ядра ЄС входять країни-засновники та найпотужніші економіки ЄС, а до периферії – переважно нові країни Центральної Європи. На основі аналізу поданого регіонального розподілу країн ЄС як приклад за країни центру було запропоновано Німеччину та Францію, а периферії – Грецію та Угорщину.

Керуючись офіційними статистичними та стратегічними виданнями, звітами урядів країн та рекомендаціями Ради, було детально розглянуто національну економічну політику лідерів ЄС – Німеччини (перша економіка в ЄС) та Франції (друга економіка в ЄС). Темпи реального ВВП обох країн складають близько 1,8% на рік. Країни є прихильниками стратегії «Платформа G20». Проаналізувавши основні макроекономічні показники країн, їх поточний економічний стан, було встановлено позитивну тенденцію розвитку їх економік. Так, у 2017 році кількість зайнятих у Німеччині становила 44,1 млн осіб, а річне зменшення рівня безробіття склало 3,6 в. п., у Франції це зменшення становило 0,2 в. п., до 9,9%. Зазначене скорочення відбулось унаслідок проведених реформ та підвищення заробітної плати) [8; 9].

Економічна політика країн центру спрямована на:

- 1) залучення державних інвестицій (із щорічним середнім приростом 5%) у сферу інфраструктури, освіти, досліджень та інновацій (Німеччина збільшує цей показник на 8,3% щорічно);
- 2) реформування податкової системи, посилення конкуренції у сфері послуг;
- 3) покращення соціального середовища та збільшення пенсійного віку.

Стратегічною метою держав центру є: технологічний розвиток систем електронного управління (на що у 2017 р. було спрямовано 2,25% ВВП Франції) та біоенергетики (57% енерговидобування Німеччини у 2017 р.); проведення політики сталого розвитку та покращення екологічного стану країн; розвиток ділового середовища та підтримання фінансової стабільності.

Проаналізовано стан виконання країнами загальноєвропейського курсу “Європа 2020” та виявлено, що країни показують високі результати в покращенні власної економічної політики, а отже, демонструють успіхи у досягненні загальної мети ЄС.

Проведена оцінка економічної політики країн периферії показала, що через відсутність ефективних державних реформ, збільшення дефіциту бюджету, скорочення робочих місць економічний розвиток цих країн сильно гальмує. Згідно з теорією світ-системного аналізу І. Валлерстайна, за приклад повільного економічного розвитку країни розглянуто Грецію (ВВП за 20017 р. становив 200,69 млрд дол. США, 16 місце в ЄС) та Угорщину (139,20 млрд дол. США, 18 місце в ЄС). З проведеного макроекономічного аналізу можна бачити, що економічні проблеми зазначених країн майже однакові (за дещо кращої ситуації в Угорщині), серед них: високий державний борг (Греція – 183% ВВП; Угорщина – 71,54% ВВП), що значно перевищує встановлені вимоги ЄС (60%); безробіття (Греція – 21,5%, Угорщина – 4,2%). Зазна-

чимо, що рівень інфляції у 2017 році склав 1,1% у Греції та 2,3% – в Угорщині. Проведений аналіз сукупного державного боргу показав, що при ігноруванні рекомендацій Ради ЄС зазначений показник зростатиме до 2020 року в обох країнах (імовірність прогнозу для Греції – 97,33%, для Угорщини – 89,37%).

Проаналізовано стан реалізації стратегії “Європа 2020” та виявлено, що її виконання країнами периферії є значно гіршим, ніж країнами центру, внаслідок чого вимоги до них було значно послаблено, а кінцеву мету – обмежено. Саме тому цілі єдиної стратегії ЄС визначили пріоритетні напрями реформування економічної політики цих країн з метою стабілізації їх економік: 1) поновити фінансову стабільність; 2) забезпечити фінансову стабільність; 3) провести реформи щодо сприяння зростанню ВВП та рівня працевлаштування; 4) модернізувати державний сектор.

З метою усвідомлення та виявлення майбутніх тенденцій розвитку країн центру та периферії проведено аналіз ефективності економічної політики країн центру та периферії для досягнення загальної мети ЄС. Для цього розглянуто три показники: 1) рівень зайнятості як частка зайнятого населення у віці 20–64 років; 2) рівень НДДКР як частка витрат на НДДКР у ВВП; 3) рівень здобут-

тя вищої освіти як частка населення з вищою освітою віком 30–34 роки.

Відповідно до результату тренд-аналізу, в найближчі роки рівень зайнятості повинен зростати для країн-представниць як центру, так і периферії (рис. 1, за даними [8; 9; 10; 11]). Імовірність цього прогнозу для Німеччини – 96,17%, Франції – 71,51%, Греції – 88,36% та Угорщини – 97,64%, про що свідчать коефіцієнти детермінації R^2 .

Відповідно до результатів тренд-аналізу, в найближчі роки показник рівня НДДКР (рис. 2, за даними [8; 9; 10; 11]) повинен зростати для Німеччини, Франції та Греції (про імовірність цього прогнозу свідчать значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,9408; 0,8023; 0,9636$ відповідно). Згідно з прогнозом, витрати на НДДКР зменшаться в Угорщині ($R^2 = 0,8617$).

У найближчі роки, як свідчать результати тренд-аналізу, рівень здобуття вищої освіти продовжить зростати для Німеччини та Франції (R^2 дорівнює, відповідно, 0,9076 і 0,8012), рис. 3 (за даними [8; 9; 10; 11]). Згідно з прогнозом, цей показник з часом зменшиться для країн периферії – Греції та Угорщини, про що свідчить коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,9781$ і 0,9526 відповідно).

Проведений аналіз підтвердив міцні економічні позиції країн центру та дозволив спрогно-

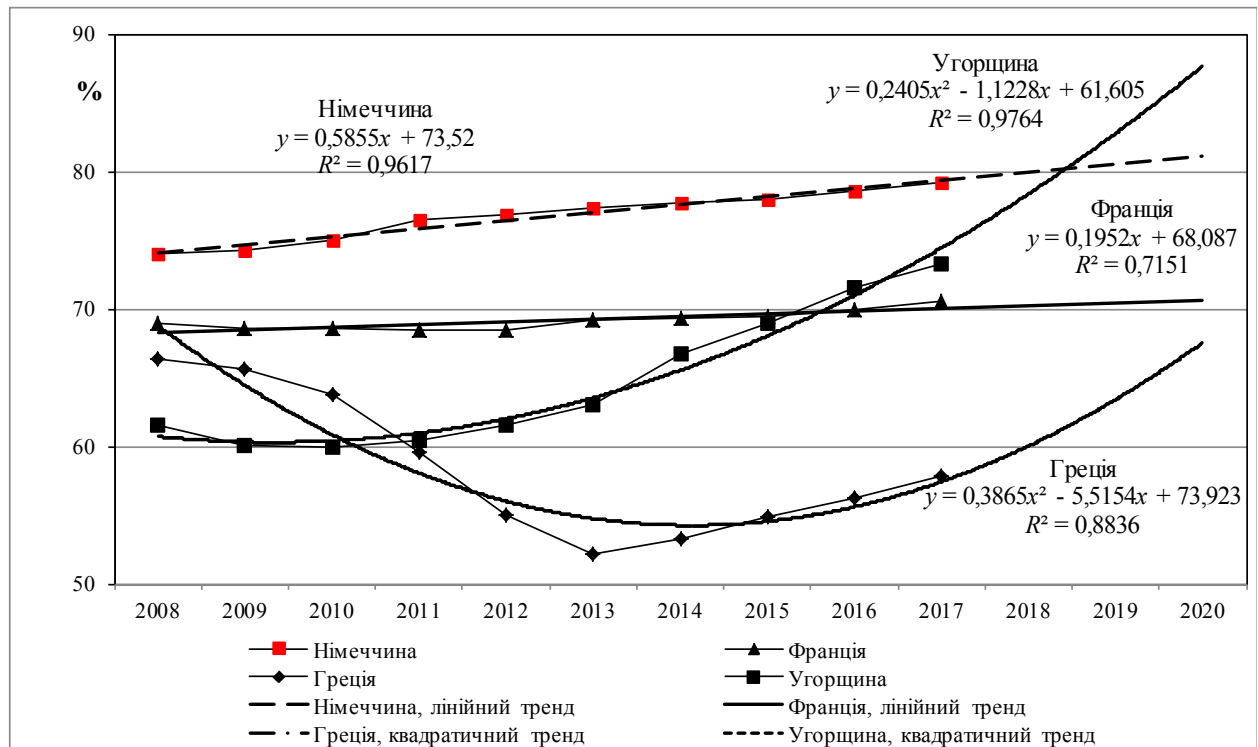

Рис. 1. Рівень зайнятості населення по країнах, 2008–2017 рр. та прогноз до 2020 р.

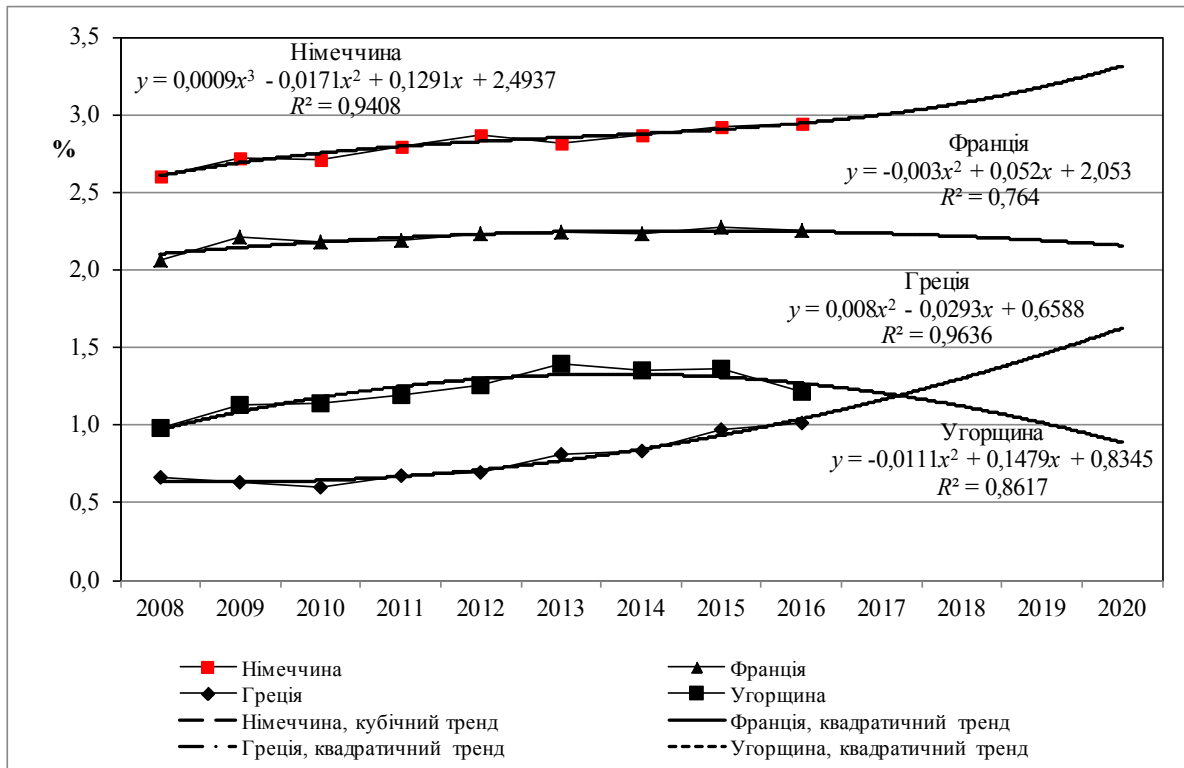

Рис. 2. Рівень НДДКР по країнах, 2008–2017 рр. та прогноз до 2020 р.

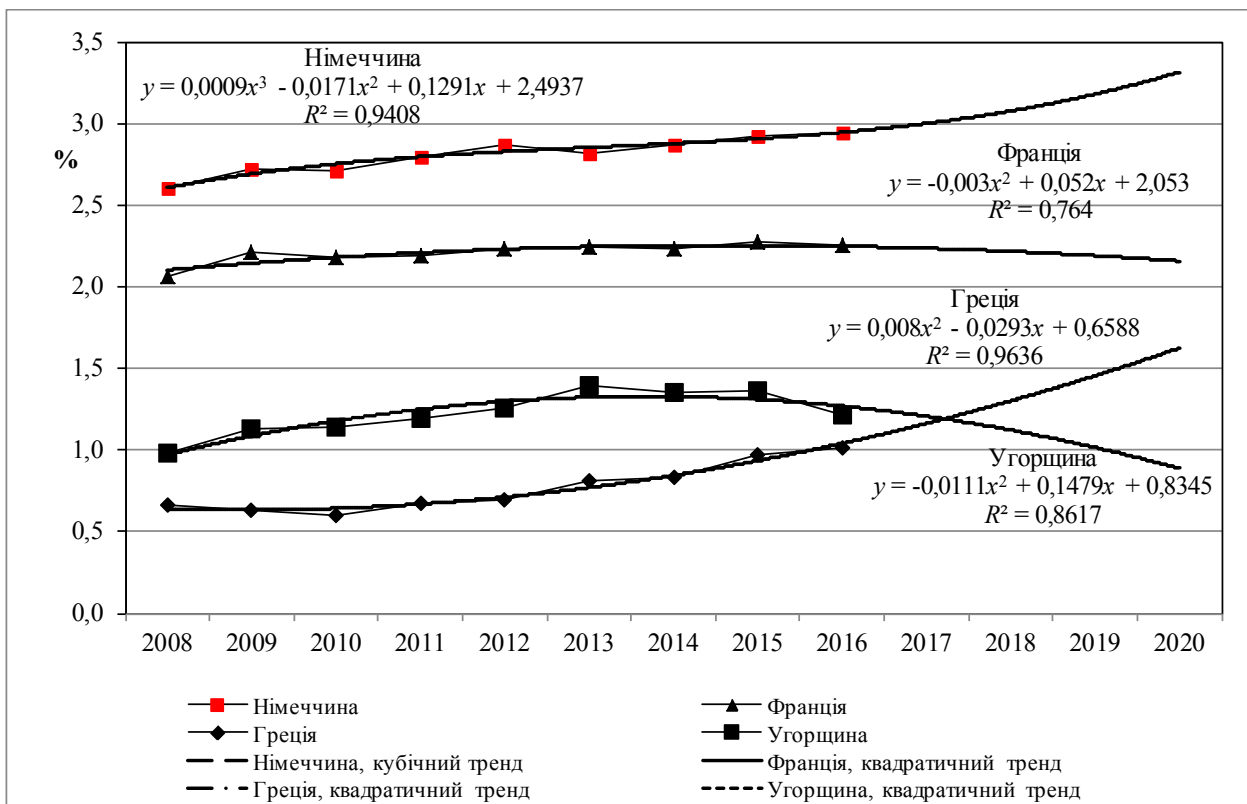

Рис. 3. Динаміка здобуття вищої освіти по країнах, 2008–2017 рр. та прогноз до 2020 р.

зувати їх посилення, про що свідчить наближення до одиниці коефіцієнта детермінації у всіх досліджуваних випадках. Країнам периферії необхідно негайно реформувати фіскальну політику та економічне середовище, щоб задовольняти нормам та встановленим економічним критеріям ЄС, а також досягати глобальних цілей нарівні з центром, оскільки прогноз для цієї групи країн виявився переважно незадовільним. Відповідно до нього, рівень НДДКР буде значно скорочено, зменшиться кількість населення з вищою освітою, що може негативно вплинути на рівень безробіття. До того ж у країнах периферії промислова та, зокрема, енергетична політика є незадовільною.

Усі розглянуті в роботі проблеми країн периферії можуть унеможливити виконання ними критеріїв конвергенції, прописаних у стратегії ЄС, та встановленого єдиного економічного курсу, а також поставити під загрозу економічної кризи весь Європейський Союз. На основі проведеного порівняльного аналізу встановлено, що у країнах центру реалізовано керуючий механізм створення та втілення єдиного економічного курсу (яким

сьогодні є стратегія «Європа 2020»), оскільки відповідно до їх економічного рівня встановлено показники мети стратегії. Своєю чергою, кінцева мета стратегії мотивує країни центру до досягнення зазначених показників, укріплення лідируючих позицій та переходу на новий економічний рівень. Щодо країн периферії, то їх урядам необхідно проводити економічну політику, яка б у кінцевому рахунку дещо підвищила внутрішній економічний рівень відповідно до стратегії та пішла б на користь усьому ЄС. Отже, країни периферії майже не впливають на встановлення єдиного економічного курсу ЄС, водночас він впливає на визначення пріоритетних напрямів економічної політики цих країн з метою покращення їх показників у рамках єдиної стратегії.

Перспективним та актуальним питанням для подальших досліджень є розгляд на основі теорії світ-системного аналізу більшої кількості країн-членів ЄС з позиції взаємовідносин центру та периферії. Також актуальним є аналіз перспектив розвитку заявленої лідерами ЄС стратегії «Європа різних швидкостей».

Список використаних джерел

1. Руденков И. А. Экономическая политика: учеб. пособ. Минск: БГУ, 2010. URL: <http://economy.bsu.by/wp-content/uploads/2014/03/389393.pdf>
2. The common economic policy of the EU. URL: http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/7/3/index.tkl?all=1
3. Лиссабонский договор о внесении изменений в Договор о Европейском Союзе и Договор об учреждении Европейского Сообщества от 13.12.2007 г. // Право Европейского Союза. URL: <http://eulaw.ru/treaties/lisbon>
4. Буторина О. В. Европейская интеграция: учеб. пособ. Москва: ИД “Деловая литература”, 2011. URL: <https://textbooks.studio/uchebnik-geopolitika/obschaya-ekonomicheskaya-politika-22747.html>
5. Macroeconomic and sectoral statistics. European Central Bank. URL: https://www.ecb.europa.eu/stats/macroeconomic_and_sectoral/html/index.en.html
6. Світова економіка: навч. посіб. / Ю. Г. Козак та ін. Київ, Центр учбової літератури, 2010. 328 с. URL: http://ebooktime.net/book_64.html
7. Резніков В. В. Організаційні та структурні складові механізму державного регулювання процесів економічної інтеграції міст України: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 196 с.
8. Europe 2020 targets: statistics and indicators for France 2017 / European Commission. 2017. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/france/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-france_en
9. Europe 2020 targets: statistics and indicators for Germany 2017 / European Commission. 2017. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/germany/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-germany_en
10. Europe 2020 targets: statistics and indicators for Greece 2017 / European Commission. 2017. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/greece/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-greece_en
11. Europe 2020 targets: statistics and indicators for Hungary 2017 / European Commission. 2017. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/hungary/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-hungary_en

References

1. Rudenkov, Y. A. (2010). *Ekonomycheskaia polityka. [Economic policy]*. Minsk: BHU. Retrieved from <http://economy.bsu.by/wp-content/uploads/2014/03/389393.pdf> [in Russian].
2. The common economic policy of the EU. (n.d.). *europedia.moussis.eu*. Retrieved from http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/7/3/index.tkl?all=1 [in English].
3. Lyssabonskii dohovor o vnesenii izmenenii v Dohovor o Evropeiskom Soiuzi i Dohovor ob uchrezhdenii Evropeiskoho Soobshchestva ot 13.12.2007 h. [Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community from 13.12.2007]. (2007). *eulaw.ru*. Retrieved from <http://eulaw.ru/treaties/lisbon> [in Russian].
4. Butorina, O. V. (2011). *Evropeiskaia intehratsiia. [European integration]*. Moskva: ID "Delovaia literatura". Retrieved from <https://textbooks.studio/geopolitikai-uchebnik/evropeyskaya-integratsiya.html> [in Russian].
5. Macroeconomic and sectoral statistics. European Central Bank. (n. d.). *ecb.europa.eu*. Retrieved from https://www.ecb.europa.eu/stats/macro/macroeconomic_and_sectoral/html/index.en.html [in English].
6. Kozak, Yu. H., Kovalevskii, V. V., Lohvinova, N. S., Naumchik, A. A., & Lebedieva, S. N. (2010). *Svitova ekonomika. [International economy]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. Retrieved from http://ebooktime.net/book_64.html [in Ukrainian].
7. Ryznikov, V. V. (2014). *Orhanizatsiini ta strukturni skladovi mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання protsesiv ekonomichnoi intehratsii mist Ukrainy. [Organizational and structural components of the mechanism of state regulation of the processes of economic integration of Ukrainian cities]*. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].
8. Europe 2020 targets: statistics and indicators for France 2017. (2017). *ec.europa.eu*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/france/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-france_en [in English].
9. Europe 2020 targets: statistics and indicators for Germany 2017. (2017). *ec.europa.eu*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/germany/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-germany_en [in English].
10. Europe 2020 targets: statistics and indicators for Greece 2017. (2017). *ec.europa.eu*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/greece/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-greece_en [in English].
11. Europe 2020 targets: statistics and indicators for Hungary 2017. (2017). *ec.europa.eu*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/hungary/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-hungary_en [in English].

В. В. Резников,

кандидат экономических наук,

доцент кафедры международных экономических отношений;

В. С. Кутина,

студентка 1 курса магистратуры;

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Экономическая политика Европейского Союза (на примере стран центра и периферии)

Раскрыто содержание социально-экономической политики Европейского Союза и оценено ее влияние на функционирование ЕС с позиции соотношения развития стран центра и периферии. Показано, что экономическая интеграция имеет комплексный характер и предусматривает детальный анализ внутренних и внешних процессов государств как составляющих системы на макроэкономическом уровне интеграционного объединения. В качестве примера для исследования регионального распределения выбрано по две наиболее успешные и проблемные страны ЕС: в качестве центра – Германия и Франция,

как периферия – Греция и Венгрия. Проведен социально-экономический анализ основных показателей указанных стран и определена роль каждой из них в развитии Евросоюза. На основе тренд-анализа выполнен компаративный анализ выбранных стран и представлен прогноз их развития.

Ключевые слова: *экономическая политика, Европейский Союз, региональное сотрудничество, страны центра, страны периферии.*

V. V. Ryznikov,

PhD in Economics,

Associate Professor, Department for International Economic Relations;

V. S. Kupina,

Master Student;

V. N. Karazin Kharkiv National University

The Economic Policy of European Union (by Case of Center and Periphery Countries)

Building of the new economic strategy for Ukraine, focused on Eurointegration, makes one consider for both positive and possible negative effects of the European Union's development for Ukraine. The Ukrainian economy is forced to implement reforms of the internal and external economic component by relying on EU practices in integration reforms.

The importance of this topic is caused by the need to investigate the impact of the single economic course pursued by EU on setting priority areas of reforms of domestic economic policies in center and periphery countries of this integration association. The article's objective is to reveal the content of the socio-economic policy in EU and its impact on the EU operation in terms of the relationship between the performance of center and periphery countries.

The studies presented in the articles show that the economic integration has complex character and calls for detailed analysis of internal and external processes in countries as components of the system at macroeconomic level of the integration association. Based on the analysis of the above mentioned regional distribution of EU, the following EU countries (most successful and most problematic) were selected as representative ones for the study: Germany and France as "center", and Greece and Hungary as "periphery". A socio-economic analysis of key indicators is made, and the role of each of the above countries in the EU development is revealed. A comparative analysis of the selected EU countries is made through trend analysis; their development outlook is given.

The achievement of the goals of the single EU strategy is analyzed by priority areas of economic policy reforms in the member countries, intended to stabilize their economies: i) recover the fiscal stability; ii) ensure the financial stability; iii) implement the reforms promoting growth and employment; and iv) modernize the public sector. The analysis confirms the prospect of strong economic positions for center countries, which is shown by the approximation ratio that was close to 1 in all the studied cases. Due to the problems of periphery countries, highlighted in the article, these countries may be incapable to meet the convergence criteria fixed in the EU strategy or pursue the single economic course, thus creating a threat of economic crisis for the whole EU.

Key words: *economic policy, European Union, regional cooperation, center countries, periphery countries.*

Бібліографічний опис для цитування:

Резніков В. В., Купіна В. С. Економічна політика Європейського Союзу (на прикладі країн центру та периферії) // Статистика України. 2018. № 3. С. 59–65.